

Filantropi och effektmätning – hur mäta samhällseffekter?

Såväl intresset för som omfattningen av filantropi och civilsamhälle har, under senare tid, ökat markant. Dessutom spelar filantropi en viktig roll för svensk forskning. Den privata finansieringen i form av anslag från stiftelser och icke-vinstdrivande organisationer till akademisk forskning är hög utifrån ett internationellt perspektiv. Därtill har omfattningen ökat under de senaste åren (UKÅ 2021). Även andra delar av det svenska civilsamhället, som omfattar verksamheter såsom föreningar, stiftelser, kooperativ, trossamfund, nätverk och frivilliginsatser, mottar privata bidrag och utgör drivkrafter i utvecklingen av det svenska samhället. Det är därför viktigt att förstå hur dessa sektorer kan bidra till och driva samhällsutveckling på ett effektivt sätt.

Filantropi är ett svårfångat begrepp och det finns ett flertal olika definitioner. I praktiken omfattar begreppet såväl finansiella donationer som engagemang där individer och deras organisationer, utöver finansiering, kan bidra med bl a expertis, nätverk och nytänkande. Under de senaste åren har intresset för effektmätning ökat. Många av de nyare finansierings- och samverkansmodellerna som exempelvis sociala utfallskontrakt (*Social Impact Bonds*, SIB) bygger på effektmätning. Dessa kontrakt, som initierades i Storbritannien 2010, är en samverkansform mellan offentlig sektor, privata investerare och externa utförare. Offentlig sektor finansierar ett överenskommet resultat, t ex att minska antalet personer som återfaller i brott efter ett fängelsestraff medan den privata investeraren står för projektets finansiella risk om målet inte nås (se exempelvis Fryshuset 2019 för ytterligare diskussion). Behovet av lättillgängliga och adekvata modeller som är användbara för att mäta effekterna i såväl stora som små organisationer och projekt är således stort.

Effektmätning är en komplex fråga eftersom de insatser som ska mätas ofta spänner över en lång tidshorisont och omfattar flera olika områden. Dessutom kan det vara svårt att isolera den enskilda organisationens insatser. Modellerna behöver vara utformade så att de mäter positiva samhällseffekter av en insats men även insatser som leder till minskade negativa samhällseffekter. Det kan t ex vara en filantropisk insats för att förbättra miljön i ett område eller samhällseffekter av projekt som leder till att fler elever fullföljer sin gymnasieutbildning.

Inom den akademiska forskningen finns det mycket kvar att göra vad gäller effektutvärderingar av filantropiska insatser. Exempelvis, visar Rawhouser m fl (2019) i en översiktsartikel av studier på samhällseffekter

av socialt entreprenörskap att forskningsresultaten spretar, bl a finns det ett behov av en tydlig definition av sociala effekter. Vad är det som mäts och hur mäts detta? Dessutom behöver metoderna för att mäta effekter av socialt entreprenörskap och andra insatser från civilsamhället utvecklas.

I Braunerhjelm och Palmberg (2017) intervjuas nordiska filantroper. Studien visar att det finns ett intresse för effektmätning samtidigt som det finns en medvetenhet om komplexiteten för enskilda organisationer att i praktiken genomföra en fullständig analys. Det finns ett antal organisationer, både i Sverige och internationellt, som arbetar med att utveckla utvärderingsmodeller för organisationer i civilsamhället. Ett exempel är *Effektfullt* som är en svensk organisation som utvecklat en metod som inleds med att organisationer ska identifiera sin förändringsteori, dvs vad är verksamhetens övergripande mål och hur når man dit. Därefter mäts prestation, utfall, effekt och slutligen upprepning/uppskalning. Det finns även ett flertal organisationer och nätverk som jobbar med kunskapsutveckling på området. Sverige ligger långt fram i utvecklingen. Exempelvis initierades under våren 2021 arbetet med att utveckla en nationell standard för effektmätning (SIS) vilken bör öka möjligheterna till jämförelser och förhoppningsvis bidra till mer rigorösa utvärderingsmetoder.

Men filantropiska insatser behöver utvärderas på olika nivåer och med hjälp av olika metoder. Trots det har effekttvärdering inte följt med i filantropins utveckling och tilltagande omfattning. Partiella utvärderingar av processer och aktiviteter förefaller vara regel. Alltför få organisationer tar steget vidare och mäter den samhälleliga effekten av sin verksamhet vilket är avgörande för att utveckla verksamheten men också för fortsatt finansiering. Stora summor doneras till angelägna ändamål trots att utfallet många gånger är oklart. Det finns därför ett stort behov att nå dels fler filantroper, dels utförarorganisationer med kunskap om utvärderingsmetoder och att visa på vikten av systematisk effekttvärdering inom sektorn. Dessutom torde det finnas utrymme för nationalekonomer att bidra till kunskapsutvecklingen bl a vad gäller statistiska metoder, datainsamling och utveckling av experiment.

Johanna Palmberg

REFERENS

Braunerhjelm, P och J Palmberg (2017), "Creating Impact through Philanthropy: A Nordic Perspective", rapport, UBS och Entreprenörskapsforum, Stockholm.

Fryshuset (2019), "Social Impact Bond i svensk välfärd", rapport, Institutet för Sociala Effekter, Fryshuset, Stockholm.

Rawhouser, H, M Cummings och S L Newbert, (2019), "Social Impact Measurement:

Current Approaches and Future Directions for Social Entrepreneurship Research", *Entrepreneurship Theory and Practice*, vol 43, s 82–115.

UKÄ (2021), "Coronapandemins effekter på den privata forskningsfinansieringen", Rapport 2021:11, Universitetskanslersämbetet (UKÄ), Stockholm.